

תוכן העניינים:

א. מבוא

1. הצגת שאלת המחקר ומבנה העבודה.

ב. פלמ"ח – רקע תיאורטי

1. רקע היסטורי על אופן הקמת הפלמ"ח: סיבות, מקורות, מי הקים, תהליך הקמה.
2. רקע אודות התפקיד שימש הפלמ"ח, מבצעים, תפקיד במלחמת השחרור.

ג. תהליך גיוסן של הנשים לפלמ"ח

1. סיבות לגיוס הנשים לפלמ"ח: מדוע הוחלט לגייס נשים לפלמ"ח, מה הייתה האווירה באותה תקופה בכל הנוגע לגיוס נשים לתפקידי לוחמה בכלל לצבא – בדגש על גיוס נשים מהישוב היהודי לצבא הבריטי.
2. הוויכוח בישוב היהודי סביב גיוס הנשים לפלמ"ח – מדוע התנגדו לגיוס, ומדוע היו בעד הגיוס – הצגת שני הצדדים של בעד ונגד, ומה היה התהליך עד שהוסכם לגייס נשים לפלמ"ח.
3. אופן הגיוס בפועל – מטרות ותפקידים ייעודים.

ד. בחינת מידת שילובן של נשים בארגון

1. עדויות של נשים ששירות בפלמ"ח אשר קשורות לתפקיד שעשו בזמן השוטף ובזמני מלחמה.
2. ניתוח העדויות הללו והמשמעות שעולה מהן לגבי תפקידיהן בפועל.
3. נתיבה בן יהודה- גישתה לגבי תפקידן של הנשים הלוחמות והמשרתות בפלמ"ח
4. דיון בעזרת מחקרים ומאמרים בנושא.

ה. יחס של הגברים כלפי הנשים בפלמ"ח

1. הצגת עדויות של גברים ונשים בנוגע ליחס של הגברים כלפי הנשים.
2. ניתוח העדויות שהוצגו בכל הנוגע ליחס של הגברים כלפי הנשים הפלמ"ח.
3. דיון בעזרת מחקרים ומאמרים בנושא.

ו. דיון מסכם ומסקנות

מבוא

בעבודה זו אבחן את נושא גיוס הנשים לשורות הפלמ"ח החל מ-1942, תוך התמקדות בשאלת המחקר הבאה: **כיצד השתלבו הנשים בפלמ"ח, ומה היה היחס כלפיהם מצד הגברים בארגון?** בחרתי בשאלה זו מאחר ומיתוס שירות הנשים בפלמ"ח היווה חוד חנית למיתוסים ישראלים בשנותיה הראשונות של ישראל, ועיצב כך את דמותה של הישראלית, ואת צביונו של צה"ל כצבא עם שיווני שאפשר הזדמנות שווה לגברים ולנשים להתפתח בתוכו. ברצוני לבדוק האם התפקידים שעשו הנשים אכן עומדים במיתוסים שנקמו לאורך השנים, האם היחס של הגברים כלפי חברות הפלמ"ח היה יחס של כבוד והערכה או יחס מזלזל.

במיוחד אם לוקחים בחשבון את רוח התקופה והגישה הציונית כלפי האישה העבריייה, גם בדבריו של בנימין זאב הרצל, אשר גרס כי החברה הציונית היא שווה, ללא הבדלי מין – לנשים יש זכות שווה, גם חובות שוות. והיכולת להגיש את החזון הציוני מצריך גם מהנשים לקחת חלק פעיל בהקמת המפעל הציוני¹. לא אדון בדעתו הסותרת של הרצל בעניין האישה העבריייה, רק אציין שלדעתו האישה בעיקר פועלת בתפקידיה המסורתיים כאם וכרעייה, אך יש לה אפשרות לפעול גם במישורים חברתיים ופוליטיים.

השינוי האמיתי בהקשר של מעמד האישה ופועלה כאישה עבריייה חלוצית, כפי שעולה מהמיתוסים החל מעלייה שנייה – הנשים עלו מתוך הכרה לאומית, האישה מן העלייה השנייה ספגה רעיונות של ההשכלה והמחשבה הסוציאליסטית ששררה באירופה באותה עת ודגלה בשיוויון, חילון ושחרור האישה מתפקידיה המסורתיים.

חשוב לציין, הנשים מן העלייה השנייה והשלישית רצו להיות אימהות ורעיות, אך לדעתן היה עליהן לדחות את התפקיד המסורתי על מנת להקים יחד את המפעל הציוני. לדעתן, האימהות הייתה למכשול בדרך להתפתחות אישית ובעיקר לאומית².

הן רכשו השכלה, השתתפו בפעילות חברתית ופוליטית (אדון בהמשך בזכות הבחירה של הנשים), הקימו ארגונים בעלי כוח פוליטי, היו פועלות וחקלאיות, וכמובן בהמשך גם לוחמות בפלמ"ח ובארגוני ביטחון נוספים שהיו לפני כן כמו "השומר" ו"ההגנה", אך ביתר שאת בפלמ"ח, בעיקר בגלל האפשרות שהעניקו לנשים להילחם לצד הגברים³.

הפלמ"ח שהיה הכוח המגוייס הראשון בישראל הוקם בשנת 1941, והוקם מתוך הצורך שיהיה כוח זמין, מיומן, ומוכשר להתנהלות ביטחון שוטפת בישוב היהודי, ולאחר מכן במלחמות, כמו מלחמת העצמאות, פורק כ-שנה לאחר קום המדינה, היה ארגון שרקמו סביבו מיתוסים רבים בניהם הלוחמת העבריייה. השתתפותן של הנשים בלוחמה, או בתפקידים אחרים יצרו תחושה של הישג משותף, ודמותה הצטיירה כגיבורה לוחמת שהביאו לשיוויון מגדרי אמיתי.

מתוך מחקרים עולה כי מעמד הגבר היה גבוה ממעמד האישה, גם כאשר האישה לחמה לצידו, ולכן מעניין לבדוק את תפקידיהן של הנשים בפלמ"ח בפועל ומתוך עדויות של חברות פלמ"ח לשעבר.

¹הרצל, תיאודור, אלטנוילנד, בבל תל אביב, 1902

²סילביה פוגל – ביז'אווי, "אימהות ומהפכה – המקרה של הנשים בקיבוץ 1910-1948", שורשים, חוב' ו, 1990, עמ' 162152.

³עדה מימון, חמישים שנות תנועת הפועלות, ת"א, 1952, עמ' 10

פרק 1: פלמ"ח – רקע היסטורי

1.1: רקע היסטורי על אופן הקמת הפלמ"ח: סיבות להקמה, תהליך גיוס

ע"פ רוב המחקרים, נתקיימו שני שטחי חיים אשר היו זרים מאוד ליהדות הגלותית והם – עבודת אדמה ועבודת צבא והגנה. אך עף על פי כן, רואים כי הישוב היהודי בא"י הצליח להגיש שני מגזרים אלו – חקלאות וכוח צבאי, מידת הצלחתם במישורים אלו היווה את מידת הנורמליזציה בארץ ישראל והיציאה מהגלות. צמיחת הכוח הצבאי בישוב היהודי נחשב כתופעה מדהימה בהיסטוריה היהודית, ובכלל ע"י חוקרי צבא והיסטוריונים רבים⁴.

בתוככי ההגשמה הצבאית בישוב היהודי עמד הפלמ"ח – היה לו חלק מכריע במאבק נגד הבריטים, במאבק על ה"עפלה", מלחמת העצמאות והצלתה של העיר ירושלים הנגב והגליל העליון והמזרחי למען יכללו בארץ ישראל, עיצוב תורת הלחימה הייחודית ודוגמא למנהיגות ועוז, והכי חשוב לעניינו, היה לו חלק חשוב בשילוב האישה בישוב היהודי במאמץ להקמת המדינה, בכל המישורים גם במישור הלחימה. אין ספק כי הפלמ"ח השאיר חותם חשוב על צה"ל, והיווה בסיס להקמתו לאחר מלחמת העצמאות⁵.

הפלמ"ח הוקם מתוך צורך לכוח מגויס, זמין, מיומן ומקצועי. כוח כזה לא היה בנמצא בין שורותיה של "ההגנה" שהוקם בשנת 1920, ולכן הם חתרו להקים כוח מגויס ארץ-ישראלי, עצמאי ככל האפשר שיגן על ההתיישבות בארץ ישראל בכל זמן ולא רק לצורך מבצעים מיוחדים, ובסגנון לוחמה של מיליציה⁶. "ההגנה" היה ארגון מחתרתי בבסיסו ופעולותיו לא עסקו בהגנה שוטפת על הישוב היהודי, נוסף על כך, חברי הארגון היו מגוונים, כך שהיו גילאים שונים, ומקצועות שונים שבהם עסקו ביום יום (הם לא עסקו בלחימה באופן יום יומי) ומעמדות שונים. קשה היה להכשיר אותם, או למצוא מבניהם לוחם מקצועי, היה צורך בהול ביצירת תורת לחימה מוסדרת, כוח מגויס שניתן יהיה לאמן אותו, להכשיר אותו ולהפוך אותו למקצועי מאוד, כך שיוכל להגן בכל עת על הישוב היהודי ולהיות בכוננות מתמדת. לוחמי "ההגנה" לא היו מיומנים דיו, כי גם לא היה ניתן לאמן אותם, מאחר והם עסקו במקצוע שלהם במהלך הזמן השוטף, כמו כן, הם לא היו זמינים, ולרוב היו רק התקפיים ולא הגנתיים⁷, כמו שייעדו לפלמ"ח.

פקודת החירום מס' 2 תחת ההחלטה של "המפקדה הארצית" – גוף אשר הופקד על הניהול הכולל של ארגון "ההגנה" והיה מורכב מאנשי ההסתדרות והמחנה האזרחי⁸.

⁴ יוסי גולדשטיין **בין ציון לציונות: תולדות התנועה הציונית 1881-1914**, האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 15, 2003. (להלן: יוסי, בין ציון)

⁵ מאיר פעיל, **פלמ"ח – הכוח המגויס של "ההגנה"**, אוניברסיטת תל אביב, 1996. עמ' 51.

⁶ **ספר הפלמ"ח**, עורך: זרובבל גלעד, מגד מתי, מהדורה שלישית, הוצאה: ארגון חברי פלמ"ח, הקיבוץ המאוחד 1995. כרך ג, עמ' 21)

⁷ יהודה סלוצקי, **ספר תולדות ההגנה**, עם עובד, חלק ג', 1972, עמ' 22-25.

⁸ מאיר, **פלמ"ח**, עמ' 53